

Wanneer vertrouwen we elkaar de democratie toe?

Door: Bram Eidhof

Thuiszorg, hulp bij het vinden van een woning, de opvang van vluchtelingen – met de decentralisaties is de gemeentelijke politiek nog nooit zo relevant geweest als nu. Gelukkig kent Nederland ook op lokaal niveau een uitgebreide democratische structuur, waarin burgers op allerlei manieren kunnen participeren in politieke besluitvorming en er verschillende *checks and balances* zijn. Toch voelt zo'n 62% van de volwassenen zich politiek machteloos. En hoewel er onder Nederlanders brede steun is voor de democratie als staatsvorm, maakt men zich ernstig zorgen over de manier waarop politiek bedreven wordt, zo laat het SCP zien. Blijkbaar vertrouwen we de politiek niet volledig aan politici toe.

Kunnen we als niet-verkozen burgers niet zelf een grotere rol spelen, en vormen van directe democratie introduceren? Daar twijfelen de meeste mensen over. Slechts 22% van de Nederlanders vindt dat (mede)burgers voldoende deskundig zijn om goed over politieke onderwerpen te kunnen oordelen – maar liefst 45% acht burgers onvoldoende deskundig. Hoe komen we uit deze impasse?

Het belang van democratische vaardigheden

Politiek theoreticus Robert Dahl noemt het een van de belangrijkste impliciete aannames in de democratische theorie. Is iedereen wel toegerust om deel te nemen aan het democratisch proces? We koesteren dat iedere volwassen burger in Nederland iets te zeggen heeft, maar naarmate we burgers ook meer samen politiek gaan bedrijven, is een enige democratische vaardigheid onontbeerlijk. Met dit vraagstuk zijn niet alleen beleidsmakers bezig. Tal van antwoorden op deze vraag komen van dezelfde burgers. Burgers die zien dat alleen hierover praten niet genoeg is. Dat innovatie in democratische structuur belangrijk is, maar dat wat er binnen die structuren gebeurt net zozeer de kans van slagen bepaalt. En dat mensen niet als vanzelf democratisch vaardig zijn, maar dat kunnen leren.

Democratische vaardigheden in de praktijk

Zo heeft Andert Loman met collega's de Publieke Beraadkamer ontworpen. In een Publieke Beraadkamer gaat het altijd over een prangend thema van maatschappelijk belang. Samen met een ervaren gespreksleider gaan mensen die zelf persoonlijk bij het thema betrokken zijn in gesprek, vanuit hun eigen ervaringen. Om deze kring heen zitten burgers, politici, beleidsmakers en andere belanghebbenden. Zo leren mensen uit beide ringen zorgvuldige, situatie-specifieke afwegingen te maken en die te verbinden aan publieke problemen en waarden.

Anderen zijn bezig met ontwikkelen van een heldere en gemeenschappelijke taal, die leef- en systeemwereld bij elkaar brengt. Want zo zegt Simon Bax, gemeente, school en gezin praten nog te vaak langs elkaar heen. Dat leidt tot frustratie en onnodig verlies van energie. Tegelijkertijd ontwikkelt Stefanie Schuddebeurs met de Luisteracademie concepten om beter te leren luisteren. Want wat is de vrijheid van meningsuiting waard, als we niet ook naar die meningen luisteren, en zo van gedachten kunnen wisselen?

Ook in het onderwijs is er steeds meer aandacht voor democratische vaardigheden. Basis- en middelbare scholen hebben al sinds 2006 de wettelijke taak om actief en democratisch burgerschap te bevorderen, maar worstelen nog met de concrete invulling daarvan. Toch zijn er ook scholen die democratische vorming niet als uitkomst, maar als basis zien. Zo stelt de Eindhovense school DOE-040 de democratische ontwikkeling van leerlingen centraal. Via sociocratische kringen bepalen leerlingen zelf hoe ze hun school willen inrichten. Door zelf deel te nemen aan dilemma's en besluitvormingsprocessen te ervaren ontwikkelen de leerlingen zich.

En Wim de Jong en Stevan Schevelier ontwikkelden het spel *Demos – wie is de beste burger?* Daarin wordt een kleine democratische gemeenschap van 12 tot 14 personen gesimuleerd. Wat het spel bijzonder maakt is niet alleen dat 'de democratie' zo heel concreet en tastbaar wordt; maar dat ook de spelregels van de democratie zelf onderdeel van het spel zijn. Zo experimenteren spelers met verschillende vormen van democratie, van deliberatieve democratie tot simpele meerderheidsbesluitvorming.

Een unieke kans

Voorlopig zullen burgers om grotere invloed op het democratische proces blijven vragen. En ook buiten de politiek gaat de burger zich steeds meer met de publieke zaak bemoeien. Buurtbewoners willen niet alleen in toenemende mate voor hun eigen wijk

zorgen, dat recht krijgen ze ook steeds meer, in de Omgevingswet of de Wmo. Hoe zorgen we ervoor dat we elkaar deze ruimte toevertrouwen, en er goed gebruik van maken? Eventuele conflicten productief oplossen, zonder groepen buiten te sluiten? Dat is een van de grootste uitdagingen van de komende tijd. Gelukkig zijn we steeds meer aan het ontdekken hoe dat praktisch kan, zoals de genoemde Democratic Challenge experimenten laten zien. In het onderwijs, maar ook midden in de samenleving.